

Příloha 1: Rozhovor s respondentem – student psychologie (R1)

Věk: 25

Studium: bakalářské studium na PedF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích,
navazující magisterské studium na FF MU

Ročník: 5.

Cítíte se dostatečně informován/a o komunitě Neslyšících, specifických komunikace ad.?

To je poměrně obecná otázka, ale spíše bych řekla, že ne. Svou roli na tom určitě má i to, že ve svém blízkém okolí žádnou neslyšící osobu nemám, a problematika komunikace s neslyšícími pro mě není nijak aktuální v podstatě. Při studiu na vysoké škole jsme se problematiky komunikace s neslyšícími, ale i celkově přístupu k takové skupině osob, nejbližše dotkli v předmětu Speciální pedagogika. Tam jsme si říkali, jaké jsou možnosti komunikace s neslyšícími, jak se chovat v jejich blízkosti – například se vyvarovat kontaktu dotykem a podobně v případě, že nás nevidí, jsme za jejich zády atp.. Vzpomínám si, že když se nás vyučující jednou zeptala, jaká je skupina klientů ze speciální pedagogiky, se kterou by se nám nejhůře pracovalo, tak jsem řekla, že právě lidé se sluchovým postižením, protože mám představu, že naučit se znakový jazyk je asi poměrně obtížné a asi ne ve všech případech je možné využít psanou komunikaci nebo odezírání z mluvidel neslyšícího.

Dokážete si představit situace, které Neslyšící řeší každý den a které jsou pro nás běžné? Např. jak se budí, jak ví, že někdo zvoní, jak získávají informace o okolním světě ad.

Párkrát jsem se podobnými úvahami zabývala, ale vždycky pouze u skupiny nevidomých, tam je to asi takové konkrétnější nebo nevím. Možná to souvisí i s tím, že já osobně zrak považuji za tak důležitý, že je asi na prvním místě, přestože vím, že tomu tak nemusí být. Dokážu si představit, že lidé, kteří neslyší, jsou v podstatě celý život tak nějak „sami“, i když jsou obklopeni druhými. No ale zpátky k otázce. U neslyšících je pravděpodobně velmi důležitý i hmat, tudíž nejspíš používají budík, co silně vibruje, zvonek, který může být napojený na aplikaci v mobilu, který také začne vibrovat a tak podobně. Na přechodu se řídí čistě vizuálními prvky – tj. barva panáčka. Tancují na „dunící zvuky“ a tak podobně. Takže ano, kombinace zrakových a hmatových vjemů, případně i rovnováha, vnímání pohybu a tak.

Měli by podle Vás psychologové ovládat český znakový jazyk?

No můj osobní názor je, že pokud psycholog nepracuje s tak specifickou skupinou osob, jako jsou lidé se sluchovým postižením, tak takový „skill“ nutně nepotřebuje. Určitě je v mnoha

oblastech výhodou, když český znakový jazyk umí, třeba ve škole, ale neznepokojovala bych se tím, že to není samozřejmost. Co si budeme povídat, jsou mnohem důležitější oblasti, ve kterých by se psychologům vyplatila větší odborná příprava – zejména fungování lidského těla – nejen mozku, ale i dalších soustav a tak dále.

Myslíte si, že kultura a komunita Neslyšících by mohla obohatit Váš život?

Ano, to rozhodně. Vždycky, když poznáte něco nového, tak vás to obohatí. Vlastně mě celkem zaujalo to slovo kultura neslyšících, nikdy předtím jsem to neslyšela a asi jsem nečekala, že by se kultura Neslyšících mohla lišit od kultury většinové populace.

Myslíte si, že psychologická intervence Neslyšících v České republice pokročila dopředu? Máte např. přehled či porovnání, jaká je situace v zahraničí?

Intervence neslyšících? Jako jak s nimi pracují psychologové? Tak o tom vůbec nemám přehled, takže vám toho moc nepovím ani o tom, jak to je v Česku, ani jak to je v zahraničí. Ale když se zamyslím nad tím, jak to tady vypadalo za minulého režimu třeba, jak ta psychologická práce byla „zkrouhnutá“ a vedená tou komunistickou ideologií, tak minimálně od té doby jsme, věřím, už hodně pokročili i u neslyšících.

V dotazníku jste uvedla, že jste se setkala se zmínkou o neslyšících během studia, mohla byste porovnat obě fakulty, na kterých jste studovala, kde se k Vám např. dostalo více informací, zda se třeba informace vzájemně vylučovaly atp.?

Jo, tak o tom, co jsme se učili v Budějovicích, jsem už mluvila na začátku, ono to asi bylo i tím, že v Budějovicích je ta psychologie na pedagogické fakultě, tak je víc prostoru na taková témata. V Brně teď studuju navazující magisterské studium na fildě a žádného takového tématu jsme se teda nedotkli. Ale to ani jiného typu postižení, soustředíme se opravdu jen na ty psychiatrické diagnózy, tudíž ještě třeba mentální retardace ze speciální pedagogiky nebo SPU, ale jinak nic moc.

Proč byste zvolila komunikaci pomocí dopisování a odezírání a nevyužila např. služby tlumočnicka do českého znakového jazyka, který by mohl komunikaci několikanásobně urychlit a usnadnit a zároveň by snížil riziko nepochopení se jak ze strany psychologa, tak ze strany klienta?

No asi z jednoho prostého důvodu – kde takového tlumočnicka seženete? Na většině pracovišť, kde psycholog dělá, tady v Česku není příliš široká síť takových specialistů, kteří by byli ihned dostupní. Proto mi připadá jako metoda první volby alespoň zkusit, zda jsem sama bez znalosti

znakového jazyka s klientem schopná se dorozumět, nebo ne. V některých případech se vám také může stát, že nevíte, že za vámi daný den vůbec přijde někdo, kdo je neslyšící. Určitě si takový postup, kdy bych využila psanou konverzaci a odezírání, dokážu představit třeba v nemocnici na psychiatrické ambulanci, ve škole například jako komunikace s neslyšícími rodiči žáka o tom, zda souhlasí, aby jejich dítě využilo v případě potřeby služby školního psychologa a tak podobně. Prostě žádné složité záležitosti. Toho, že odezírání je náročné, jsem si vědoma, rozhodně bych se tak s tímto nástrojem nepouštěla do nějaké hlubinné terapie nebo tak. Tlumočnicka bych pak rozhodně za všech okolností sháněla například k soudnímu jednání, kde bych vystupovala jako soudní znalec nebo tam klienta jen doprovázela, ale předpokládám, že to by ani nebyla moje starost, to by zařizoval někdo jiný. Všechny ty situace jsou tak strašně hypotetické, no vždyť to ještě ani nemám vystudované tu psychologii.

V dotazníku jste uvedla, že nevíte, zda by součástí studijního plánu psychologie měl být seminář zabývající se komunikací s neslyšícími. Mohla byste to nějak odůvodnit, např. pro a proti? Měl by takovýto seminář být alespoň volitelný pro studenty, kteří by se chtěli vydat tímto směrem? Nebo by pro budoucí psychology pro neslyšící klienty měl být celkově jiný vzdělávací systém, příp. v čem?

No já opravdu nevím. Protože ať se podíváte na nabídku nějakých volitelných předmětů studijního plánu psychologie kdekoli v České republice, tak je prostě slabá. Najdete tam třeba pár předmětů, které směřují do klinické psychologie nebo do školní, ale není to nějaký velký komplex, kde by člověk našel vše, co potřebuje. Chybí tam často i úplné základy – například profesní etika, ta zmíněná biologie člověka, nějaké základy podnikání, jo, jak prostě začít dělat na sebe jako psycholog a co je k tomu potřeba vědět, právo v psychologii a tak dále. Takže všechny tyhle nápady vnímám asi jako cennější než seminář na komunikaci s neslyšícími, ale taky do téhle oblasti nesměřuji, tak je to tím ovlivněno.

Máte nějaké informace o Neslyšících studentech na Vaší fakultě/fakultách? Jak funguje výuka, je zde přítomen tlumočnick, přepisovatel nebo je zde jiná forma bezbariérovosti?

Tak to vůbec netuším. Ale asi by to mělo být ze zákona nějak zajištěno, stejně jako se upravují podmínky u přijímacího řízení, ale jak to potom funguje v každodenním životě, to těžko říct no. Ani nevím, že by se tomu věnovali třeba nějakí dobrovolníci, a to jak v Budějovicích, tak ani v Brně.

Kdyby za Vámi přišli rodiče s dítětem, kterému právě byla diagnostikována ztráta sluchu, a požádali Vás o pomoc, co byste jim doporučila, jak byste je podpořila?

To už je trochu jiná situace, tady by totiž mými klienty byli primárně rodiče dítěte, kteří neslyšící nejsou. Při kontaktu s nimi bych se držela především zásad krizové intervence, protože slyšet takovou informaci je prostě šok a člověku se hroubí různé představy toho, jaké si vysnil, že to dítě bude a objevuje se strach z budoucnosti. Proto bych začala od konce – tedy tím, jak bych je podpořila. Rodičům bych nechala prostor pro vyjádření jejich emocí, mohli by se vyplakat, jejich reakce bych normalizovala, oceňovala bych, že o tom se mnou mluví a že jsou otevření. Už jenom tím, že za mnou kvůli této situaci přišli, a přišli dokonce oba dva (jak maminka, tak tatínek), vyjadřují obrovskou snahu udělat to nejlepší pro své dítě. Určitě by byly vhodné i otázky typu „co by vám teď pomohlo, abyste se cítili lépe“ a tak podobně, takže určitě i připomenout, aby mysleli i sami na sebe (nezanedbávali se v jídle, odpočinku atd.). Pokud by se se mnou rodiče chtěli bavit o odborných záležitostech spojených s vadou, určitě bych se jich doptala, co ztráta sluchu jejich dítěte vlastně znamená, jestli je úplná, jaká vyšetření podstoupili a tak podobně. Pokud by ještě existovala nějaká možnost léčby, mohla bych se s nimi podívat, jaká pracoviště se tím zabývají v jejich okolí bydliště, ale jinak bych jim vysvětlila, že jim žádné odborné informace podat nemůžu, protože nejsem lékař. Takže bychom se stejně zase vrátili k tomu, jak to vnímají rodiče, jak to vnímá samo dítě.

Cítíte se dostatečně informován/a o komunitě Neslyšících, specifických komunikace ad.?

To je poměrně obecná otázka, ale spíše bych řekla, že ne. Svou roli na tom určitě má i to, že ve svém blízkém okolí žádnou neslyšící osobu nemám, a problematika komunikace s neslyšícími pro mě není nijak aktuální v podstatě. Při studiu na vysoké škole jsme se problematiky komunikace s neslyšícími, ale i celkově přístupu k takové skupině osob, nejbližše dotkli v předmětu Speciální pedagogika. Tam jsme si říkali, jaké jsou možnosti komunikace s neslyšícími, jak se chovat v jejich blízkosti – například se vyvarovat kontaktu dotykem a podobně v případě, že nás nevidí, jsme za jejich zády atp.. Vzpomínám si, že když se nás vyučující jednou zeptala, jaká je skupina klientů ze speciální pedagogiky, se kterou by se nám nejhůře pracovalo, tak jsem řekla, že právě lidé se sluchovým postižením, protože mám představu, že naučit se znakový jazyk je asi poměrně obtížné a asi ne ve všech případech je možné využít psanou komunikaci nebo odezírání z mluvidel neslyšícího.

Příloha 2: Rozhovor s respondentem – student psychologie R2

Věk: 22

Ročník: 2.

Studium: FF UK + obor se zaměřením na logopedii a surdopedii

Dokážete si představit situace, které Neslyšící řeší každý den a které jsou pro nás běžné?

Např. jak se budí, jak ví, že někdo zvoní, jak získávají informace o okolním světě atd.

Ano, hlavně tedy díky druhému oboru a osobní zkušenosti s neslyšícími žáky. Mohou využít světelné upozornění, vibrace, k získávání informací třeba písemné materiály, zprávy tlumočené do českého znakového jazyka a podobně.

Jaké specifické kurzy nebo školení týkající se Neslyšících jsou součástí vzdělávání psychologů na univerzitách? Získala jste během studia na univerzitě nějaké informace o specifikách komunikace s Neslyšícími či jejich kultuře? Byly tyto informace pro Vás užitečné/ zajímavé?

Ano, samozřejmě docela dost ve druhém oboru, ale i v rámci psychologie jsme měli předmět zaměřený na osoby se sluchovým postižením. Je to ale dané tím, že celkově je náš obor pojatý tak, že máme kromě „čistě psychologických“ předmětů i něco ze speciální pedagogiky. Rozhodně to pro mě bylo zajímavé a myslím si, že je dobře učit se o specifikách práce s lidmi s různými znevýhodněními, protože občas potřebují psychologickou podporu stejně jako každý jiný.

Myslíte si, že kultura a komunita Neslyšících by mohla obohatit/obohatila Váš život?

Rozhodně ano, třeba takové umělecké ztvárnění hudby je něco unikátního. Nebo mají třeba specifické vtipy, jejichž pochopení hodně záleží na znalosti kultury a často i znakového jazyka, ke kterému se odkazují. Taky určité zvyky a tradice, například pozdravy při setkání, kdy se zdraví každý s každým, potlesk třepáním rukou... a tak. Přijde mi to zajímavé, jak si Neslyšící přirozeně poradili s absencí sluchu v různých situacích.

Jaká je dostupnost odborné literatury a výzkumů zaměřených na problematiku Neslyšících v psychologii?

To jsem upřímně nějak podrobněji moc nezjišťovala. Vím, že literatury a dalších materiálů z oboru speciální pedagogiky je poměrně dost a zvlášť pro nás jako studenty jsou celkem

dostupné skrze školní knihovnu a různé databáze. Ale jaká je situace psychologicky zaměřených publikací týkajících se Neslyšících moc nevím.

Jakým způsobem může být zlepšena informovanost budoucích psychologů o specifických potřebách Neslyšících?

Tak určitě prostřednictvím různých kurzů v rámci povinné nebo alespoň povinně volitelné výuky už v bakalářském studiu, pak třeba nějaké přednášky externích odborníků, setkání s Neslyšícími (například formou nějaké besedy, návštěvy neziskové organizace a podobně), což je už hodně spojené s praxí. Nejen se o tom učit teoreticky, ale skutečně někoho takového potkat, podívat se třeba na nějaký záznam práce s Neslyšícím. Případně mě ještě napadá k těm odborníkům, že by to mohl být někdo, kdo s Neslyšícími pracuje, terapeuticky i diagnosticky, v různých odvětvích a může studentům předat své zkušenosti.

Jaký máte názor na dostupnost supervizí nebo mentorských programů zaměřených na práci s Neslyšícími?

Těžko říct, tím, že nemám úplně zkušenost z praxe. Nejsem si jistá, jak dostupná je supervize nebo mentorské programy obecně, natož specificky pro práci s Neslyšícími. Ale z toho, co se ke mně dostalo, že s neslyšícími klienty pracuje jen málo psychologů, se domnívám, že supervizorů či mentorů bude také malý počet.

Jaký máte názor na začlenění výuky znakového jazyka do jejich odborné přípravy?

Naučit se znakový jazyk tak, abychom s ním mohli plynně komunikovat a rozeznávat jemné významové rozdíly, které jsou v psychologii důležité, je náročná a dlouhá cesta, není to něco, co se můžeme naučit během kurzu probíhajícího jednou týdně jeden semestr. Navíc ne každý se bude v praxi věnovat problematice Neslyšících. Jistě, každý se určitě někdy setkáme s Neslyšícím klientem, ale pokud se na tuto skupinu přímo nezaměříme, tak znalost znakového jazyka příliš nevyužijeme. Ano, kdo bude chtít s Neslyšícími pracovat, ten by se to určitě měl naučit, zařadila bych to každopádně k nějakému specializačnímu vzdělávání, jako rozšiřující kurz. Nicméně i v pregraduálním stupni by bylo fajn se se znakovým jazykem seznámit, jen ne do takové hloubky, protože to opravdu vyžaduje hodně času a úsilí, jako jakýkoliv jiný nový jazyk, akorát tady je důležitá znalost i té kultury.

Jaké zdroje nebo materiály považujete za užitečné pro přípravu na setkání s Neslyšícími klienty?

Řekla bych, že dobrý může být nějaký teoretický základ o problematice sluchového postižení a jaká specifika má skupina Neslyšících, spolu s praktickými ukázkami, například na videu. Možná i nějaké kazuistiky, diskuse o postupu v konkrétním případě.

Jsou současné diagnostické nástroje a terapeutické metody přizpůsobeny potřebám Neslyšících?

Vzhledem k tomu, že z diagnostiky a terapie jsme zatím měli jen opravdu základ, tak to nemůžu moc dobře posoudit. Nicméně si myslím, že hodně testů je založených na čtení nebo vlastním verbálním projevu, což má obojí u Neslyšících svá specifika. Nemůžeme jednoduše použít stejné testy nebo postupy jako pro slyšící klienty, ale jinak nevím, jak probíhá diagnostika u Neslyšících. Terapii si umím představit lépe, za použití znakového jazyka, případně zapojení tlumočnicka. Některé testy a postupy určitě přizpůsobené budou, ale myslím si, že to bude spíše malá část a je možné, že existují nějaké speciální diagnostické nástroje, které se nepoužívají u slyšících. Ale to jsou jen moje domněnky, o této oblasti zatím opravdu moc nevím.

Jaké mohou být nejčastější komunikační výzvy, kterým odborníci čelí při práci s Neslyšícími klienty?

Může vzniknout komunikační bariéra nebo nedorozumění, když třeba odborník nezná správně význam znaku, případně neodliší jemný významový rozdíl daný kulturním kontextem. Problém může být taky předpokládání, že Neslyšící bude rozumět složitým písemným materiálům, protože úroveň porozumění textu může být různá. Nebo třeba také nemožnost telefonovat, minimálně ne bez zapojení tlumočnicka či použití videohovoru. Napadá mě ještě navázání kontaktu jako takové, protože pocit vzájemného nedorozumění jej může ztěžovat.

Jaký vliv má přítomnost tlumočnicka na dynamiku terapeutického sezení?

S terapií Neslyšících nemám osobní zkušenost a ani jsme si o tom moc neříkali ve škole, takže můžu akorát říct, jak si to představuji. Terapie je hodně o vztahu, navázání kontaktu, důvěry, významech a porozumění kontextu a prožívání jedince, což třetí osoba nutně narušuje, i když do rozhovoru vlastně nijak nevstupuje, jen zprostředkovává komunikaci. Myslím si, že přítomnost tlumočnicka může vytvářet nerovnováhu, kdy se zdánlivě „přidává“ na jednu nebo druhou stranu, což by samozřejmě být nemělo a vůbec to třeba nemusí být záměr. Na druhou stranu ale umožňuje osobní komunikaci, neverbální signály vidí terapeut i klient přímo a tlumočnick může lépe než terapeut rozlišit některé významové detaily, protože se v prostředí

Neslyšících obvykle pohybuje více a velmi dobře ovládá znakový jazyk, zatímco psycholog potřebuje spíše jiné dovednosti.

Jaké techniky používají odborníci k usnadnění komunikace s Neslyšícími klienty?

Tak kromě znakového jazyka a tlumočnicka je možné využít neverbální komunikaci, například piktogramy (u dětí), písemné materiály, případně mě napadá ještě domluvit si nějaká pravidla komunikace a třeba strukturu sezení, ale nevím, to vymyslím teď.

Jak odborníci zajišťují důvěrnost a soukromí, zejména když jsou přítomni tlumočníci?

Z praxe tu zkušenost nemám, ale řekla bych, že psycholog i tlumočnick jsou vázáni mlčenlivostí, zakotvenou nejspíše v pracovní smlouvě, případně etickém kodexu obou profesí. Možná lze využít i nějaký informovaný souhlas, že klient i psycholog souhlasí s přítomností tlumočnicka a za jakých podmínek.

Jak často se odborníci setkávají s problematikou Neslyšících v rámci své profesní praxe?

To hodně záleží, kde pracují, na jakou skupinu se zaměřují. Myslím to tak, že třeba psycholog v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně pedagogickém centru potká Neslyšících dětí či rodičů více než klinický či dopravní psycholog. Ale celkově to asi není tak vzácné, vzhledem k počtu osob s nějakým druhem sluchového postižení, nicméně přesnější odhad těžko říct.

Jak hodnotíte podporu a zdroje dostupné na pracovišti pro práci s Neslyšícími klienty?

V tomhle nemám žádnou zkušenost, takže nemůžu posoudit.

Jaké jsou rozdíly v přístupu k psychologické péči mezi slyšícími a Neslyšícími klienty?

Myslím si, že pro Neslyšící je rozhodně obtížnější sehnat psychologickou podporu, protože vyžadují specifický přístup a dovednosti psychologa, které nemá každý (zejména znalost znakového jazyka a kultury). Konkrétní statistiku ale nevím.

Jaká je role technologií (např. video-terapie, online terapie) v poskytování psychologické péče Neslyšícím?

Vím, že existuje možnost on-line tlumočení, kdy se do videohovoru připojí i tlumočnick, mohou také využít podporu prostřednictvím e-mailu nebo chatu, což dříve také nebylo tolik, především ten chat. Nebo celkově, díky videohovoru i psycholog může vidět znakování, což při běžném hovoru není možné. V neposlední řadě si také mohou na internetu snáze najít terapeuta, který jim bude vyhovovat (např. umí znakový jazyk) a účastnit se terapie, i když bydlí daleko.

Existují specializované organizace nebo iniciativy zaměřené na podporu psychologů při práci s Neslyšícími?

Znám nějaké organizace poskytující ranou péči, kurzy znakového jazyka a podobně, ale jestli existují nějaké speciálně pro podporu psychologů nevím. Bylo by to asi hezké, těžko říct, to si musím dohledat.

Jak odborníci hodnotí účinnost terapeutických metod u Neslyšících ve srovnání se slyšícími klienty?

To z praxe také nemůžu posoudit, ale určitě má terapie u Neslyšících svá specifika.

Jaké speciální přípravy nebo úpravy jsou potřebné před začátkem sezení s Neslyšícím klientem?

Přijde mi důležité upravit prostor tak, aby na sebe psycholog i klient dobře viděli, případně také spolu s tlumočnickem. Také by bylo asi dobré si zjistit, jaká je situace daného klienta: jestli je neslyšící od narození nebo o sluch přišel později, jak je na tom jeho rodina (hlavně tedy z hlediska sluchu), jakou má za sebou jinou intervenci a jaké má potřeby v oblasti komunikace.

Jaký vliv má znalost znakového jazyka terapeuta na vztah s Neslyšícím klientem?

Řekla bych, že určitě pozitivní. Jednak spolu mohou komunikovat přímo, ale klientovi to také jasně ukazuje, že terapeut má zájem o problematiku Neslyšících, aktivně se v této oblasti vzdělává a je ochotný používat jejich způsob komunikace, přizpůsobuje se jim, což si myslím, že rozhodně dělá dobrý dojem a podpoří to důvěru a otevřenost v terapii.

Jaké jsou zkušenosti odborníků s hodnocením psychického stavu Neslyšících klientů?

To také nemůžu posoudit, nemám s tím zkušenost z praxe.

Jaké konkrétní výzvy mohou odborníci řešit při práci s Neslyšícími klienty?

Jako nejproblematičtější oblast mě napadá komunikace, ale také třeba přístup k informacím, zjištění si možností podpory a porozumění podmínkám. To je hodně navázané na schopnost Neslyšících pracovat s textem. Výzvou je určitě diagnostika, kde je nejspíš dost omezená zásoba testů a posuzovacích materiálů, navíc musíme brát v potaz určitá vývojová specifika, hlavně tedy u dětí. Specifické budou také situace a obtíže, které budou Neslyšící řešit, a v terapii je potřeba přizpůsobit jak postup, tak jednotlivá doporučení prostředí a kultury okolí, v nichž se pohybují. Zmínila bych ještě asi multidisciplinární přístup, který je tady hodně výrazný, protože kromě psychologa či terapeuta mohou Neslyšící navštěvovat ještě další odborníky (z oboru

medicíny, speciální pedagogiky a podobně), se kterými bychom měli efektivním způsobem spolupracovat, což může být někdy taky náročné.

Jak byste řešila situace, kdy dojde k nedorozumění nebo komunikačnímu problému během sezení?

Výzvou je především komunikace, ale roli mohou hrát třeba i rozdílné přístupy k různým tématům. Komunikační problémy bych řešila nejspíš tak, že bych se zkusila zastavit, vrátit se k bodu, kde k nedorozumění došlo (případně se k němu postupně dostat, hledat ho) a pokusit se vysvětlit si, jaké jsou naše perspektivy, a tím situaci vyjasnit.

Jaký je vliv kulturního povědomí o komunitě Neslyšících na průběh a výsledky terapie?

Určitě je dobré kulturnímu pozadí alespoň trochu rozumět, abychom se dokázali lépe vcítit do situace klienta a posoudit ji, navrhnout vhodný přístup a intervenci.

Jaké jsou rozdíly v terapeutických přístupech při práci s Neslyšícími dětmi, dospívajícími a dospělými?

Když to budu brát jako rozdíl mezi těmito věkovými skupinami, tak bych řekla, že u dětí a dospívajících celkově můžeme využít hru, obrázky a podobně, také můžeme komunikovat s rodinnými příslušníky, kde může být někdo slyšící. Dospělí naopak přicházejí spíše sami, ale zase mohou možná lépe pracovat s tlumočnickem.

Jaké postupy byste doporučila pro zlepšení kvality terapeutických sezení s Neslyšícími klienty?

Mimo to, co jsem už říkala, mě nic dalšího nenapadá. Zkušenost z praxe nemám, takže to nemůžu hodnotit.

Jaké znalosti a dovednosti považujete za klíčové pro efektivní práci s Neslyšícími klienty?

Kromě několikrát zmiňované znalosti znakového jazyka a základního přehledu o problematice sluchového postižení a specifikách skupiny Neslyšících určitě trpělivost, otevřenost kulturním rozdílům a pro nás neobvyklému způsobu komunikace, snahu hledat řešení problematických situací a další dovednosti potřebné pro psychologickou práci.

Jaké jsou Vaše hlavní obavy při představě setkání s Neslyšícím klientem?

V současné situaci by pro mě byla asi největší překážkou komunikace, ale díky možnosti tlumočení to není nic nepřekonatelného.

Jaký máte názor na potřebu multidisciplinárního přístupu (přítomnost tlumočnicka) při práci s Neslyšícími klienty?

Tlumočnick do terapeutického procesu nutně vstupuje, jak jsem říkala u té otázky o dynamice terapeutického sezení, ale zároveň je tam často potřeba, protože psychologů, kteří ovládají znakový jazyk na tak vysoké úrovni, je podle mého názoru velmi málo. Multidisciplinární přístup jako takový je ale obecně rozhodně pozitivní a přínosný, protože každý odborník se specializuje na jinou oblast a díky spolupráci mohou situaci klienta posoudit opravdu komplexně.

Jaké specifické etické otázky vyvstávají při práci s Neslyšícími klienty a jak jsou řešeny?

Nejvýraznější bude asi oblast komunikace – pokud se diagnostiky nebo terapie účastní tlumočnick, je otázka, jestli nemůže nějak ovlivňovat obsah komunikace, manipulovat s tím, co tlumočí (něco změnit, vynechat a podobně), kdo by to měl být a jakým způsobem zajistíme důvěrnost informací. K tomu určitě existují nějaká pravidla, informovaný souhlas, etické kodexy a tak. Případně i když psycholog umí znakový jazyk, vždycky je tam riziko nedorozumění. Napadá mě ještě ke skupině Neslyšících jako kulturní menšině třeba netlačit je do věcí, které nechtějí, například kochleární implantace, určité formy vzdělávání a podobně, i když si ze své pozice myslíme, že to je pro ně nejlepší.

Jak byste plánovala získat podporu nebo konzultace v případě, že budete mít Neslyšícího klienta?

Třeba formou supervize či intervize od odborníka, který s neslyšícími pracuje častěji, možné je přihlásit se na nějaký kurz, ať už pro naučení se znakového jazyka či seznámení se se specifiky skupiny Neslyšících.

Jaké strategie považujete za efektivní při prvním setkání s Neslyšícím klientem?

Tak rozhodně zjistit si informace o anamnéze, sluchové vadě a způsobu komunikace, mít vhodně upravený prostor, ujasnit si očekávání od intervence, zajistit tlumočnicka nebo se zeptat, jestli si ho klient přivede sám... Samozřejmě být trpěliví, otevření a snažit se porozumět, což platí v terapii obecně, ale tady je to možná ještě výraznější.

Myslíte si, že psychologická intervence Neslyšících v České republice pokročila dopředu? Máte např. přehled či porovnání, jaká je situace v zahraničí?

Je dost možné, že ano, ale zkušenost s tím moc nemám.

Kdyby za Vámi přišli rodiče s dítětem, kterému právě byla diagnostikována ztráta sluchu, a požádali Vás o pomoc, co byste jim doporučila, jak byste je podpořila?

Určitě bych je odkázala na ranou péči a neziskové organizace, které se věnují sluchovému postižení, doporučila bych jim také třeba nějaké skupiny rodičů v podobné situaci. V případě potřeby je možnost nabídnout psychologickou podporu. Dobré mi přijde také podpořit společné aktivity v rámci rodiny, aby to dítě brali pozitivně, přijali vadu sluchu a viděli na něm i další charakteristiky, aby se ztráta sluchu nestala pro dítě nějak určující, definující.

Kdyby se stala situace, že měl přijít Neslyšící s tlumočnickem, tlumočnick by z nějakého důvodu nemohl dorazit, ale Neslyšící by to sezení potřeboval, jak byste takovou situaci řešila?

Napadá mě využít nějaké on-line tlumočení, které nabízejí myslím některé neziskové organizace, případně zkusit komunikovat písemně (při osobním setkání, například psaním na počítači), i když tam hodně záleží na úrovni porozumění psanému textu u Neslyšícího. Možnost je samozřejmě také pokusit se sehnat jiného tlumočnicka nebo alespoň známého, který ovládá znakový jazyk, tam by bylo potřeba ošetřit důvěrnost informací a zda by s tím klient souhlasil.

Příloha 3: Rozhovor s respondentem – student psychologie R3

Věk: 25

Ročník: 5.

Studium: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy

Dokážete si představit situace, které Neslyšící řeší každý den a které jsou pro nás běžné? Např. jak se budí, jak ví, že někdo zvoní, jak získávají informace o okolním světě ad.

Představuji si, že využívají jiných smyslů než sluchu. Například při zvonění zvonku začne blikat světlo. Při využívání mobilu je také možné nastavit světelnou signalizaci, nebo vibrace. Věřím, že o hodně těžší to musí být pro Neslyšící např. při cestování, nebo když jsou v neznámém prostředí.

Jaké specifické kurzy nebo semináře týkající se Neslyšících jsou součástí vzdělávání psychologů na univerzitách? Získala jste během studia na univerzitě nějaké informace o specifikách komunikace s Neslyšícími či jejich kultuře? Byly tyto informace pro Vás užitečné/ zajímavé?

Studovala jsem bakalářský obor Psychologie s rozšířením o speciální pedagogiku na PedF UK, kde jsme měli dva semestry předmětu Speciální pedagogika osob se sluchovým postižením. Myslím, že jsme získali poměrně dobrý základ pro práci s Neslyšícími. Řekla bych ale, že to bylo hodně ze speciálně pedagogického pohledu, jak komunikovat s lidmi s handicapem, a medicínsko-technologického, kde jsme probírali druhy sluchových vad, kochleární implantáty, prostě takový ty „technikálie“. Informace se týkaly více historie vzdělávání lidí se sluchovým postižením a zdravotních specifik, než přímo kultury a každodenního života ... což mě mrzí, protože informace o komunikaci a kultuře by mě jistě bavily více a zároveň si dokáží lépe představit jejich využití. V rámci fakulty jsme si mohli také vybrat volitelný kurz Český znakový jazyk.

Myslíte si, že kultura a komunita Neslyšících by mohla obohatit/obohatila Váš život?

Zatím jsem se s komunitou Neslyšících moc nesešla. Myslím, že setkání s každou menšinou je obohacující. Zvláště pro psychologickou práci, ve které by člověk měl být citlivý ke specifickým potřebám člověka ve vztahu k jeho kultuře.

Jaká je dostupnost odborné literatury a výzkumů zaměřených na problematiku Neslyšících v psychologii?

Obávám se, že nedokáži zcela odpovědět, protože jsem se zatím o problematiku Neslyšících v kontextu psychologie blíže nezajímala. Ze školy mám povědomí o literatuře vztahující se spíše ke vzdělávání Neslyšících. Obecně předpokládám, že dostupnější budou zahraniční zdroje.

Jakým způsobem může být zlepšena informovanost budoucích psychologů o specifických potřebách Neslyšících?

Myslím, že právě lepší vhled do kultury Neslyšících v rámci předmětů speciální pedagogiky by byl užitečný. Dále by mohla být skvělá praxe v zařízení věnujícím se Neslyšícím.

Jaký máte názor na dostupnost supervizí nebo mentorských programů zaměřených na práci s Neslyšícími?

V této oblasti bohužel nemám zkušenost. Na škole nás o takových možnostech nikdo neinformoval.

Jaký máte názor na začlenění výuky znakového jazyka do jejich odborné přípravy?

Myslím, že základy znakového jazyka by měly být nabízeny alespoň jako volitelný předmět.

Jaké zdroje nebo materiály považujete za užitečné pro přípravu na setkání s Neslyšícími klienty?

Myslím si, že obecně je dobré vyhledat si konkrétní kazuistiky a příběhy Neslyšících, aby si člověk dovedl představit interakci mezi terapeutem a klientem. Dále bych si prošla metodický portál Národního pedagogického institutu, stránky SPC a neziskovek věnujícím se Neslyšícím.

Jsou současné diagnostické nástroje a terapeutické metody přizpůsobeny potřebám Neslyšících? Proč ano/ne?

Diagnostické nástroje podle mého názoru přizpůsobeny v převážné většině nejsou. Kromě několika málo nástrojů, které jsou nonverbální (SON-R) jsou většinou založeny na verbální instrukci. V testových manuálech neexistuje alternativní zadání ve znakovém jazyce. Stejně tak testy, které hodnotí verbální úroveň dítěte, nejsou přizpůsobené znakovému jazyku. Takové metody je pak možné jen těžko hodnotit standardně. Na druhou stranu si dovedu představit

šikovného diagnostika, který metodu zvládne přizpůsobit. Nemyslím si ale, že tvůrci nástrojů mysleli na Neslyšící.

U terapeutických metod si dovedu představit velkou variabilitu. Myslím, že psychologové a terapeuti, kteří se věnují Neslyšícím mají širokou škálu dobře využitelných terapeutických nástrojů. Klasické výcviky a kurzy ale opět nejsou zaměřeny na specifika terapie Neslyšících. Psycholog, který není zaměřen přímo na neslyšící se tedy příliš mnoho o specifikách terapie Neslyšících nedozví.

Dokážete si představit, jaké můžou být nejčastější komunikační výzvy, kterým mohou odborníci čelit při práci s Neslyšícími klienty?

Především asi neznalost znakového jazyka.

Jaký vliv má přítomnost tlumočnicka na dynamiku terapeutického sezení?

Myslím, že by velmi záleželo, jaký má Neslyšící postoj a vztah k tlumočnickovi a samotné terapii. Dovedu si představit, že pro terapeuta musí být obtížné udržet vztah pouze na úrovni Neslyšící - terapeut a nezahrnovat tlumočnicka. Dále si myslím, že by velmi záleželo na tématu, které si přeje klient v terapii otevřít. Např. témata seberozvoje mohou být méně citlivá, než například vztahová témata.

Jaké techniky mohou odborníci použít k usnadnění komunikace s Neslyšícími klienty?

Myslím, že jedním z nástrojů je prostředí. Mělo by být dobře osvětlené a dobře organizované. Pro ujištění se, zda si s klientem dobře rozumíme, bych využila vizuálních podnětů. Dále je možné využít tlumočnické služby.

Jak odborníci zajišťují důvěrnost a soukromí, zejména když jsou přítomni tlumočníci?

S tím upřímně nemám zkušenost, ale předpokládám, že budou tlumočníci podepisovat mlčenlivost.

Tušíte, jak často se odborníci setkávají s problematikou Neslyšících v rámci své profesní praxe?

Asi bude velmi záležet na typu zařízení. Já jsem se například v rámci stáží nesešla s Neslyšícími ani jednou. Obávám se, že kvůli výše zmíněným omezením v komunikaci budou Neslyšící využívat terapeutické a klinické služby v nižší míře, než zbytek populace.

Jak hodnotíte podporu a zdroje dostupné na svém pracovišti pro práci s Neslyšícími klienty?

Na škole, kde pracuji, je speciální pedagožka, která má zkušenost s prací s Neslyšícími. V tomto ohledu mám pocit, že se na ní mohu obrátit v případě, že bych se setkala se žákem se sluchovým postižením.

Jaké jsou rozdíly v přístupu k psychologické péči mezi slyšícími a Neslyšícími klienty?

Myslím, že vzhledem ke zmíněným komunikačním omezením namají Neslyšící moc dobrý přístup k psychologickým službám. Myslím, že ve školním věku mohou tuto péči suplovat SPC, ale nemám povědomí o rozsáhlejších službách pro dospělé Neslyšící.

Jaká je role technologií, např. video-terapie nebo online terapie, v poskytování psychologické péče Neslyšícím?

Upřímně řečeno nemám s těmito technologiemi při práci s Neslyšícími osobní zkušenost. Předpokládám, že by mohly usnadnit přístup Neslyšících k psychologické péči.

Existují specializované organizace nebo iniciativy zaměřené na podporu psychologů při práci s Neslyšícími?

Bohužel nemám s žádnými zkušenost. Předpokládám, že nějaké existují, ale mnoho jich nebude.

Jak hodnotíte účinnost terapeutických metod u Neslyšících ve srovnání se slyšícími klienty?

Předpokládám, že účinnost terapeutických metod, které převážně nevyužívají verbální složku řeči, ale naopak terapeutický vztah, prožitek nebo tělo bude srovnatelný.

Tušíte, jaké speciální přípravy nebo úpravy jsou potřebné před začátkem sezení s Neslyšícím klientem?

Myslím, že především úprava prostředí. Dobré osvětlení, nerušící vizuální podněty a rozesazení mezi klientem a terapeutem tak, aby klient dobře viděl na terapeutovu tvář.

Jaký vliv má znalost znakového jazyka terapeuta na vztah s Neslyšícím klientem?

Myslím, že takový vztah může být komplexnější. Dovedu si představit, že prostřednictvím sdíleného jazyka jsou oba schopni zachytit jemnější nuance významu. Mohou si tak vzájemně

hlouběji porozumět. Zároveň mám takovou představu, že Neslyšící získá snadněji důvěru k někomu, kdo se naučil znakový jazyk a má i například částečný vhled do komunity. Naopak také může platit, že terapeut, který má zkušenost s komunitou Neslyšících nemusí pociťovat obavy z kontaktu s Neslyšícím a snáze se mu pracuje.

Jaké jsou zkušenosti odborníků s hodnocením psychického stavu Neslyšících klientů?

V rámci svého vzdělání ani stáží jsem se bohužel nesečkala s odborníky, kteří by měli s touto skupinou zkušenosti.

Jaké konkrétní úspěchy nebo výzvy zaznamenali odborníci při práci s Neslyšícími klienty?

Opět si dovedu představit především komunikační výzvy. Úspěchem pak může být zlepšení psychického stavu Neslyšícího.

Jak byste řešila situace, kdy dojde k nedorozumění nebo komunikačnímu problému během sezení?

Snažila bych se nedorozumění vysvětlit. Pokud by to nebylo možné během sezení, tak alespoň prostřednictvím e-mailu. Pokud by byl problém neřešitelný, odkázala bych na jiného odborníka.

Jaký může být vliv kulturního povědomí o komunitě Neslyšících na průběh a výsledky terapie?

Myslím si, že povědomí o komunitě může podpořit komplexní vnímání klienta v rámci jeho sociálního prostředí.

Jaké jsou rozdíly v terapeutických přístupech při práci s Neslyšícími dětmi, dospívajícími a dospělými?

Myslím, že pro Neslyšící děti je péče obecně lépe dostupná a systematizovaná. U dětí je pak nutné znát principy vývojové psychologie a specifik ve vývoji vztahující se ke sluchovému postižení.

Jaké postupy byste doporučila pro zlepšení kvality terapeutických sezení s Neslyšícími klienty?

Obecně asi úprava prostředí, přizvání tlumočnicka a dostatek času pro navázání terapeutického vztahu.

Jaké znalosti a dovednosti považujete za klíčové pro efektivní práci s Neslyšícími klienty?

Znalost znakového jazyka, povědomí o kultuře a komunitě, znalosti specifik ve vývoji, znalost technologií ulehčující práci.

Jaké jsou Vaše hlavní obavy při představě setkání s Neslyšícím klientem?

Obávám se, že bych nebyla na takové setkání dostatečně teoreticky vybavená a že nemám dostatek zkušeností s danou skupinou.

Jaký máte názor na potřebu multidisciplinárního přístupu (přítomnost tlumočnicka) při práci s Neslyšícími klienty?

Myslím, že takový přístup je potřeba, nicméně není ještě dostatečně zavedený.

Jaké specifické etické otázky vyvstávají při práci s Neslyšícími klienty a jak jsou řešeny?

Jak už bylo zmíněno, otázkou je dodržení mlčenlivosti v případě přítomnosti tlumočnicka. Dále si dovedu představit, že otázkou může být dostatečná kvalifikace odborníka při práci s Neslyšícími. Musí být zajištěna informovanost klientů o povaze poskytované služby, které musí klient dobře rozumět.

Jak plánujete získat podporu nebo konzultace v případě, že budou mít Neslyšícího klienta?

Předpokládám, že bych se mohla obrátit na speciální pedagožku, která má zkušenosti s Neslyšícími, případně bych o konzultaci požádala SPC.

Jaké strategie považujete za efektivní při prvním setkání s Neslyšícím klientem?

Dát si na setkání dostatek času, zjistit komunikační preference klienta a domluvit se na tom, co od setkání očekává a co mohu nabídnout. Připravila bych si také kontakty na odborníky, abych ho případně mohla odkázat na někoho kvalifikovaného.

Měli by podle Vás psychologové ovládat český znakový jazyk?

Myslím, že by měl každý psycholog ovládat alespoň takové základy, aby mohl poskytnout psychologickou „první pomoc“ a klienta odkázat na kvalifikovaného odborníka. Pokud jde o klinické psychology, tam si myslím, že by měli ovládat alespoň základní diagnostické metody, které je možné využít při práci s Neslyšícími.

Myslíte si, že psychologická intervence Neslyšících v České republice pokročila dopředu? Máte např. přehled či porovnání, jaká je situace v zahraničí?

Obecně si myslím, že intervenci mohou rozvíjet moderní technologie. Doufám tedy, že pokročila, srovnání ale bohužel nemám.

V dotazníku jste uvedla, že si myslíte, že by studijní plány psychologů měly zahrnovat i seminář/e zabývající se komunikací s Neslyšícími, měla by být součástí i výuka českého znakového jazyka? Nebo by to celé mělo být vedené pouze jako volitelné předměty pro budoucí psychology, kteří by se chtěli vydat tímto směrem?

Myslím, že základní principy komunikace s Neslyšícími by měly být zahrnuty ve vzdělávacích programech. Včetně základů znakového jazyka. Navazující kurzy bych pak viděla spíše jako volitelné.

Máte nějaké informace o Neslyšících studentech na Vaší fakultě/fakultách? Jak funguje výuka, je zde přítomen tlumočník, přepisovatel nebo je zde jiná forma bezbariérovosti?

Bohužel jsem se nesešla s Neslyšícím studentem. Vím pouze o jedné studentce, která dělala zápisky z přednášek Neslyšícímu studentovi z jiné fakulty a byla placena univerzitou.

Kdyby za Vámi přišli rodiče s dítětem, kterému právě byla diagnostikována ztráta sluchu, a požádali Vás o pomoc, co byste jim doporučila, jak byste je podpořila?

Snažila bych se jim poskytnout krizovou intervenci a dále je odkázat na služby a organizace věnující se Neslyšícím.

Kdyby se stala situace, že měl přijít Neslyšící s tlumočníkem, tlumočník by z nějakého důvodu nemohl dorazit, ale Neslyšící by to sezení potřeboval, jak byste takovou situaci řešila?

Obrátila bych se na Českou komoru tlumočnicků znakového jazyka. Pokud bych se o situaci dozvěděla těsně před sezením, setkání bych umožnila a snažila bych se najít komunikační cestu.

Vyvinul se nějak Váš názor na problematiku Neslyšících, když porovnáte získané informace z přednášek/seminářů a konkrétní situaci, kdy jste se setkala s Neslyšícím?

Myslím, že každé setkání s Neslyšícím formuje vhled do komunity. Zároveň člověk lépe vidí, jak systém není na lidi s postižením připravený a jak je pro takové lidi obtížné dostat se k základním službám.

Cítíte se dostatečně informován/a o komunitě Neslyšících, specifických komunikace ad.?

Necítím se dostatečně informovaná. Mám pocit, že jsem získala během vzdělání informace týkající se spíše historického přístupu ke vzdělávání osob se sluchovým postižením a dále zdravotní specifika. O komunitě a kultuře jsme se učili jen málo a nemám tak pocit, že by pro mě nyní bylo snazší do této komunity proniknout. Nikdy jsme se neučili například o organizacích sdružující Neslyšící, o jejich kulturních akcích atd.

Příloha 4: Rozhovor s respondentem – student psychologie R4

Věk: 25

Ročník: 5.

Studium: PedF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Dokážete si představit situace, které Neslyšící řeší každý den a které jsou pro nás běžné? Např. jak se budí, jak ví, že někdo zvoní, jak získávají informace o okolním světě ad.

Popravdě nedokážu, je to pro mě nepředstavitelné. Předpokládám, že na buzení používají nějaké speciální budíky, které jsou založené např. na vibracích. Informace o okolním světě se k nim musí dostávat se zpožděním. Neumím si to představit, ale člověk se s tím asi naučí žít.

Měli by podle Vás psychologové ovládat český znakový jazyk?

Sto procentně, alespoň na nějaké základní komunikativní úrovni, aby např. dokázali poskytnout krizovou intervenci. Je to stejné, jako být informován o traumatu a jeho dopadu na lidský život, o domácím a sexuálním násilí ... nenedat na společenské stereotypy a předsudky a dále nevíktimizovat oběť a podobně.

Myslíte si, že kultura a komunita Neslyšících by mohla obohatit Váš život?

Určitě ano! Setkání s každým člověkem je obohacující -- a ještě více to, kdy daný člověk je ze "světa", pro který nemám nějaké "předporozumění".

Myslíte si, že psychologická intervence Neslyšících v České republice pokročila dopředu?

Máte např. přehled či porovnání, jaká je situace v zahraničí?

Popravdě ani nevím, jestli se v České republice někdo specializuje na psychologickou péči o Neslyšící. Vnímám ale jako velmi potřebné, aby tomu tak bylo.

V dotazníku jste uvedla, že v rámci studia jste se setkala se zmínkou o Neslyšících, jak to přesně probíhalo, jednalo se o seminář nebo to byla jedna přednáška?

Naše bakalářské studium je koncipováno jako psychologie rozšířená o speciálně-pedagogické poznatky. V rámci něj jsem absolvovala semestr surdopedie, předmět ale nebyl šťastně pojatý, zkouška se sestávala z testu, který nejvíce řešil stavbu ucha a značky kochleárních implantátů, a bohužel mě v danou dobu zcela demotivoval se v oblasti surdopedie jakkoliv odborně rozvíjet. Naopak věřím, že kvalitní výuka může v mnohých vůbec i podnítit zájem o komunitu Neslyšících, jejich každodenní život a obtíže.

V dotazníku jste uvedla, že si myslíte, že by studijní plány psychologů měly zahrnovat i seminář/e zabývající se komunikací s Neslyšícími, měla by být součástí i výuka českého znakového jazyka? Nebo by to celé mělo být vedené pouze jako volitelné předměty pro budoucí psychology, kteří by se chtěli vydat tímto směrem?

Myslím si, že výuka českého znakového jazyka pro studující z psychologie, ale například i sociální práce by měla být v alespoň minimálním dorozumívacím rozsahu povinná, podobně, jako když se učíte například dva semestry základy cizího jazyka. Máte nějaké informace o Neslyšících studentech na Vaší fakultě/fakultách? Jak funguje výuka, je zde přítomen tlumočnick, přepisovatel nebo je zde jiná forma bezbariérovosti?

Bohužel nemám, vůbec nemám tušení, jak taková výuka funguje. V dotazníku jste uvedla, že byste pro komunikaci s Neslyšícím klientem využila český znakový jazyk, ale sama jej neovládáte. Máte v plánu se jej naučit? Ptám se, protože jste zaškrtnula pouze český znakový jazyk pro komunikaci s Neslyšícím. Jiné způsoby/prostředky komunikace byste využít nechtěla?

Kdybych narazila na příležitost se naučit český znakový jazyk a současně měla časovou kapacitu, moc ráda bych se vzdělala alespoň v základech. Tlumočnick by mi nevadil, ale jakákoliv překladatelská intervence je však interpretativní a cítila bych se za sebe komfortněji, kdybych mohla s daným člověkem mluvit přímo. Věřím, že by se též mohl cítit lépe, že mu odborník rozumí a mluví přímo s ním. Samozřejmě volba komunikačního kanálu by byla zcela a pouze na klientovi.

Kdyby za Vámi přišli rodiče s dítětem, kterému právě byla diagnostikována ztráta sluchu, a požádali Vás o pomoc, co byste jim doporučila, jak byste je podpořila?

Určitě bych zvalidizovala spektrum emocí, které okolo takovéto vyslovené diagnózy může v rodičích vyvstat. Doporučila bych jim individuální a rodinnou psychoterapii a současně nějakou neziskovou organizaci, která by je i jejich potomka mohla podpořit cíleněji (napadá mě Tamtam).

Cítíte se dostatečně informována o komunitě Neslyšících, specifických komunikace ad.?

To bohužel ani zdaleka. Ani jako budoucí psycholožka, ani jako občanka..

Příloha 5: Rozhovor s respondentem – student psychologie R5

Věk: 21

Studium: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně

Ročník: 2.

Jsou neslyšící stejně náchylní k depresi a úzkostným poruchám jako slyšící?

No, nevidím důvod, proč by neměli být, takže podle mě ano.

Je možné, že neslyšící vykazují vyšší míru empatie než slyšící?

Může to být podle mě klidně možné.

Mohou neslyšící lépe porozumět řeči těla než slyšící?

No určitě můžou. Při komunikaci jsou daleko více odkázáni na to, co vidí, než samozřejmě, co slyší, takže si můžou všimnout i nějakých takovýchto detailů takže to může být z tohoto důvodu.

Je pravda, že neslyšící mají větší schopnost multitaskingu než slyšící?

To si nemyslím. Když vezmu třeba, co vidím u sebe, nebo u ostatních lidí tak multitasking řekněme často zahrnuje nějaké celkové podněty. Někteří určitě mohou mít multitasking lepší, ale nemyslím si, že to bude obecný jev.

Mají neslyšící vyšší průměrnou míru koncentrace a pozornosti než slyšící?

Troufnu si říct, že to možná bude stejné.

Jaké specifické kurzy nebo školení týkající se Neslyšících jsou součástí vzdělávání psychologů na univerzitách?

Podle mě ne. ADD 2 z min rozhovoru.

Jaká je dostupnost odborné literatury a výzkumů zaměřených na problematiku Neslyšících v psychologii?

Podle mě nízká. Možná je problém v sehnání respondentů. Přece jenom když se dělá výzkum, tak dost často se dává priorita na to, aby bylo jednoduché nebo jednodušší sehnat respondenty.

A pokud si člověk vymezí řekněme takto specifickou skupinu lidí, pro kterou ještě by výzkum musel zahrnovat dost specifické speciální podmínky, tak by se to prodražilo asi dost, jak časově, tak i finančně. Tady v Čechách tolik peněz ve výzkumu psychologie není, takže si myslím, že to je taky jeden z důvodů.

Jakým způsobem může být zlepšena informovanost budoucích psychologů o specifických potřebách Neslyšících?

Zařízením nějakých předmětů, které by se nesoustředily pouze jako na Neslyšící, ale na práci s lidmi s různými druhy handicapů...to si myslím, že se na univerzitách moc neučí. Nejsem si jistý, jestli terapeutické výcviky mají něco takového, že se specializují takhle na práci s lidmi, kteří mají určitý handicap.

Jaký máte názor na dostupnost supervizí nebo mentorských programů zaměřených na práci s Neslyšícími?

Je to asi specifické z toho důvodu, že vlastně komunikace s Neslyšícími je vlastně na vysoké škole úplně samostatný obor, a že to úplně během jednoho semestru nebo jednoho kurzu naučit nejde.

Jaký máte názor na začlenění výuky znakového jazyka do jejich odborné přípravy?

Nemyslím si, kdyby se do výuky jednou obor psychologie zařadil, řekněme znakový jazyk a učilo by se to jako celou dobu, že by to podle mě zabralo místo jako dalším důležitým předmětům. Jako bylo by to určitě super, ale na povinné bázi bych to nedával, pokud by si to člověk přidal chtěl, tak určitě... ale nemyslím si, že by bylo zas tak velkým přínosem, kdyby to jako bylo povinné. Jak říkám, komunikace s neslyšícími je jeden celý obor na vysoké škole a nevím, jak moc by bylo prospěšné, kdybychom měli z psychologie vlastně ztížené studium. Aby to bylo na té ne vyloženě dobrovolné bázi... ale kdo chce, ať tam jde, kdyby se z toho udělala povinná součást, tak nevím jak by to bylo efektivní, protože je to jazyk a ten když se učí spíše skupina méně početná a motivovaná, tak je to lepší, než kdyby se to učili všichni a polovina lidí by tam chodila jenom vlastně z povinnosti a tím jazykem by ani mluvit nechtěli. Základy té komunikace klidně povinně a koho by to zajímalo, ať potom v tom jde dál.

Jaké zdroje nebo materiály považujete za užitečné pro přípravu na setkání s Neslyšícími klienty?

APA Kdyby mě čekalo nějaké setkání s neslyšícím klientem tak bych zašel k nám do knihovny a tam bych se zeptal. Troufnu si říct, že APA možná bude mít nějakou knížku nebo manuál proto jak komunikovat s neslyšícími takže asi tam bych jako hledal, tam se dá, co se týče komunikace, najít všechno.

Jaký máte názor na dostupnost supervizí nebo mentorských programů zaměřených na práci s neslyšícími?

Ani nevím, jestli nějaké existují upřímně. Jestli nějaké jsou, tak jich asi nebude moc. Moc ohledů, které se v našem oboru nemusí ještě změnit nebo zlepšovat není, takže myslím, že tady to nebude úplně výjimkou. Nemyslím si, že to je jako úplně to nejdůležitější, co by se v našem oboru mělo změnit, ale určitě by si to taky změnu zasloužilo, až se vyřeší tady u nás nějaké věci, které by to chtělo.

Myslíte si, že jsou současné diagnostické nástroje a terapeutické metody přizpůsobeny potřebám Neslyšících?

Momentálně se v psychologii setkáváme s tím nebo, řekněme, teď už to tak výrazné není... ale řekněme, ještě trochu zpátky naprostá většina diagnostických metod vlastně byla určena bílým mužům z vyšších tříd, takže by bylo asi docela zvláštní, kdyby dost těchto jako moderních testů, které máme, které často i vychází z těchto předchůdců, kde by bylo jako specifikované přímo pro neslyšící, takže možná nějaké standardizované testy pro neslyšící jsou, ale troufnu si říct, že když se dělá test, tak úplně není prioritou to standardizovat pro neslyšící, to si troufnu říct, že bohužel takhle nefunguje.

Jaké si myslíte, že jsou nejčastější komunikační výzvy, kterým odborníci čelí při práci s Neslyšícími klienty?

Asi ta jazyková bariéra protože vím, že moc jako... Víím, že počet psychologů ovládající znakový jazyk se pohybuje jenom pouze v desítkách, takže myslím si, že ta jazyková bariéra asi je největší problém, že prostě psychologové neumí znakovou řeč, neumí znakový jazyk. Pokud bychom se podívali pouze na psychoterapii, tak dost terapeutů by to mohlo vnímat jako nějaké... Prostě je to třetí osoba na terapii a to je vždycky takové zvláštní, to má být intimní rozhovor dvou lidí. Když je tam tlumočník, tak to vlastně pro toho terapeuta může tu terapii nerušit. Ale samozřejmě, pokud se jedná čistě třeba o poradenství, pedagogickou psychologii, právní... tak

tam si myslím že přítomnost tlumočnicka zas tolik asi nevadí. Ale to by vám přesněji řekli psychologové z těchto odvětví.

Jaké techniky používají odborníci k usnadnění komunikace s Neslyšícími klienty?

Troufnu si říct, že asi nějaká elektronická zařízení, že se to může dělat i terapie formou nějakého chatování, pokud opravdu by slyšící terapeut neuměl znakový jazyk a nechtěli by tlumočnicka nebo by tlumočnicka neměli, tak nějakou formou takhle toho chatování během té terapie, psaní, ...něco takového prostě.

Jak odborníci zajišťují důvěrnost a soukromí, zejména když jsou přítomni tlumočníci?

To upřímně nemám tušení.

Odhadl byste, jak často se odborníci setkávají s problematikou Neslyšících v rámci své profesní praxe?

Troufnu si říct, že ani zas tak moc ne. Věřím, že jsou někteří, kteří se s touto problematikou klidně za celou svou profesní kariéru neseťkají. Taky to možná může být tím, že i neslyšící asi vědí, jak vlastně na tom zatím náš obor vlastně v připravenosti na nějakou jako pomoc právě té skupině neslyšících je. Že asi velká připravenost tam není, že těch terapeutů, co by nějak zvládalo tu znakovou řeč, je jako v řádu desítek. Podle mě dost terapeutů nebude nakloněných mít tam tlumočnicka během sezení a s chatováním během terapie taky dost terapeutů asi nebude úplně souhlasit. Takže tenhle obrázek je asi těm neslyšícím znám a pokud těch pár odborníků, co tu znakovou řeč umí je, tak si myslím, že se tato skupina lidí soustředí převážně na ně a že ani třeba nechtějí vyhledávat pomoc někde jinde. Podle mě se soustředí ns ty odborníky, kteří mají znalost toho jazyka, takže těch lidí, co se s touto problematikou během celé své kariéry neseťkají, je podle mě opravdu mnoho.

Jak byste hodnotil podporu a zdroje dostupné na jejich pracovišti/ škole pro následující práci s Neslyšícími klienty?

No tak u nás na univerzitě působí středisko Theresias pro studenty se specifickými nároky a pokud by byl neslyšící student, tak si myslím, že se udělá maximum pro to, aby měl co nejvíce stejné podmínky jako ostatní studenti. U nás není žádný handicap překážkou ke studiu. Na tisíc procent máme podle mě u nás nebo celkově na univerzitě, opravdu to naše středisko Theresias,

funguje opravdu na jedničku v tomto a myslím si, že kdyby u nás studoval neslyšící student, tak si myslím, že s jejich podporou to zvládne.

Jaké jsou rozdíly v přístupu k psychologické péči mezi slyšícími a Neslyšícími klienty?

No přemýšlím jak moc.. ale troufnu si říct, že neslyšící mohou mít velký problém nějakou jako takovou psychologickou službu třeba najít.

Jaká je role technologií (např. video-terapie, online terapie) v poskytování psychologické péče Neslyšícím?

Roli to asi hrát může, vím že existují výzkumy, které zkoumají účinnost online terapie, já nejsem teda v tomhle tématu.. jako vůbec zběhlý takže nevím, ale myslím si, že to jako určitě příjemnější pro ně být může. Jsou lidi, pro které je online terapie vlastně příjemnější. Takže to i v tomhle ohledu může být lepší pro ně a jsou i nějaký jako terapie pouze chatovací formou, to určitě může být pro neslyšící zrovna příjemné.

Existují specializované organizace nebo iniciativy zaměřené na podporu psychologů při práci s Neslyšícími?

Asi určitě nějaké existují, ale mnoho jich nebude.

Dokázal byste ohodnotit účinnost terapeutických metod u Neslyšících ve srovnání se slyšícími klienty?

Tak ta účinnost může být nižší, protože ty metody jsou vlastně nebo většina z nich je dělána vlastně formou dialogů mezi dvěma osobami, takže troufnu si říct, že některé techniky méně být účinné můžou.

Jaké speciální přípravy nebo úpravy jsou potřebné před začátkem sezení s Neslyšícím klientem?

Žádné zásadní podle mě nejsou potřeba. Dokázal bych si představit, že by to fungovat mohlo, kdyby tam byl tlumočník, ale nedokážu si představit, jak by se to muselo udělat, na to nemám dostatečné vzdělání ani zkušenosti. To nevím, jak by to fungovalo, ale určitě by mohlo, nebo určitě to funguje.

Jaký vliv má znalost znakového jazyka terapeuta na vztah s Neslyšícím klientem?

Zásadní, pokud se spolu mohou bavit znakovým jazykem, tak to je pro tu terapii skvělé a nemusí tam být tlumočník, nemusí se psát atp., takže to je určitě super... a i ten neslyšící poté má k tomu terapeutovi určitě jako lepší vztah takže se mu může s více věcmi svěřit a je to katalyzátor asi pro tu kvalitu terapie.

Jaké jsou zkušenosti odborníků s hodnocením psychického stavu Neslyšících klientů?

To netuším, takový přehled opravdu nemám.

Jaké konkrétní výzvy byste očekával při práci s Neslyšícími klienty?

Myslím si, že víc asi toho... z mého pohledu, já znakový jazyk neumím, takže by to asi byla výzva zvládnout to sezení vlastně ve třech lidech s tím tlumočníkem. Tlumočník to sezení asi klidně narušovat může, at' z jedné nebo i druhé strany, takže jedna osoba nemůže být tak autentická, což je pro terapeutické sezení klíčové...ale třeba to tak být nemusí.

Jak byste řešil situaci, ve které by došlo k nedorozumění nebo komunikačnímu problému během sezení?

Já bych řešil tu situaci...,nedovedu si to představit, jelikož ani nevím, jak by tato situace vypadala. Já se přiznám, že tady opravdu odpovědět asi nedokážu, protože to je něco tak specifického, co se asi musí nějakým způsobem zažít.

Jaký si myslíte, že bude mít vliv kulturního povědomí o komunitě Neslyšících na průběh a výsledky terapie?

Nemám. Toto povědomí určitě může mít vliv, když člověk zná celou tu kulturu tak to určitě může pomáhat. Bude to mít pozitivní vliv.

Jaké jsou rozdíly v terapeutických přístupech při práci s Neslyšícími dětmi, dospívajícími a dospělými?

Určitě nějaké jsou, ale žádné bližší informace neznám.

Jaké postupy byste doporučil pro zlepšení kvality terapeutických sezení s Neslyšícími klienty?

Nedokážu říct, co bych doporučil, na to asi potřebuje mít člověk vyšší vzdělání.

Jaké znalosti a dovednosti považujete za klíčové pro efektivní práci s Neslyšícími klienty?

Znakový jazyk a nějaké takové ty zásady pro práci s neslyšícími, to by stoprocentně pomohlo.

Jaké jsou Vaše hlavní obavy při představě setkání s Neslyšícím klientem?

Hlavní obavou by bylo to, že si neporozumíme, protože já za sebou žádný takový předmět nebo kurz zatím nemám. Kdyby to mělo být pouze, řekněme, na bázi třeba tlumočnicka nebo psaní, tak měl bych obavu z toho, že se nenaladíme na stejnou notu a že si nebudeme rozumět. Toho bych se hodně obával.

Jaký máte názor na potřebu multidisciplinárního přístupu při práci s Neslyšícími klienty?

Trošku se obádám toho, že by to mohlo narušit nějakou integritu toho terapeutického procesu, ale taky by se třeba jako vůbec nemuselo. Určitě na to budou nějaké výzkumy, ale osobně v tomto ohledu nemám úplně jasno.

Jaké specifické etické otázky vyvstávají při práci s Neslyšícími klienty a jak jsou řešeny?

Asi by bylo dobré, kdyby terapeut nediskriminoval klienta pouze na základě toho, že je neslyšící a že nechce pracovat s nějakým tlumočnickem a že pokud ten neslyšící nabídne to, že vlastně tlumočnicka má nebo sežene tak by jako mohlo docházet k nějaké třeba i diskriminaci a že terapeut by to prostě dělat jako nechtěl.

Jak plánujete získat podporu nebo konzultace v případě, že budou mít Neslyšícího klienta?

Pokud bych měl neslyšícího klienta, asi bych zkusil najít kolegu, který ovládá znakový jazyk. Kdyby takový kolega byl, tak bych asi neslyšícího klienta odkázal na něj, kdyby ne, tak bych to zkusil formou toho tlumočnicka.

Příloha 6: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R6

Příloha 7: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R7

Příloha 8: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R8

Věk:

Praxe:

Studium:

Příloha 9: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R9

Věk: 25

Studium: bakalářské studium na Filozofické fakultě Ostravské univerzity, navazující magisterské studium na Humanitas Philia Pragensis

Praxe: nízkoprahové centrum pro děti a mládež

Dokážete si představit situace, které Neslyšící řeší každý den a které jsou pro nás běžné?

Např. jak se budí, jak ví, že někdo zvoní, jak získávají informace o okolním světě ad.

Představit si to nedokážu, ale umím se pokusit uvědomit si, jak náročné mohou být každodenní situace, které jsou pro slyšící jednoduché.

Jaké specifické kurzy nebo školení týkající se Neslyšících jsou součástí vzdělávání psychologů na univerzitách? Získala jste během studia na univerzitě nějaké informace o specifikách komunikace s Neslyšícími či jejich kultuře? Byly tyto informace pro Vás užitečné/ zajímavé?

Osobně jsem se potkala pouze s českým znakovým jazykem, který byl volitelný, jinak se učí o tom, jaké jsou možnosti poradenství u osob se sluchovým omezením, ale neznám žádný kurz, který by se tomuto věnoval.

Myslíte si, že kultura a komunita Neslyšících by mohla obohatit/obohatila Váš život?

Určitě je to obohacující, přináší jiný pohled na svět, který je pln i prázdný vjemů. Osobně nejsem přímo zapojena do žádné konkrétní komunity, spíše jen okrajově, ale i tak byl kontakt s nimi dostatečným impulsem, abych se začala zajímat o znakovku. To, jak se dá pracovat s tělem, prsty, gestikulací a pohyby obličeje, bylo velmi fascinující, protože normálně o svých prstech nepřemýšlíte jako o vyjadřovateli emocí (kromě možná prostředníčku).

Jaká je dostupnost odborné literatury a výzkumů zaměřených na problematiku Neslyšících v psychologii?

V minulosti jsem narazila na několik diplomových prací zabývajících se vnitřní řečí u neslyšících, nebo specifikami terapie u těchto klientů, ale jinak mi literatura na toto téma přijde velmi omezená a nenarážím na ni téměř vůbec.

Jakým způsobem může být zlepšena informovanost budoucích psychologů o specifických potřebách Neslyšících?

Věřím, že by bylo dobré, aby se na tuto problematiku upozorňovalo více v hodinách. Mám pocit, že samotní učitelé, ani po létech vlastní praxe, nemají mnoho zkušeností s touto skupinou.

Jaký máte názor na dostupnost supervizí nebo mentorských programů zaměřených na práci s Neslyšícími?

Bohužel o tomto nevím nic, takže se nemohu vyjádřit. Předpokládám ale, že jich mnoho nebude.

Jaký máte názor na začlenění výuky znakového jazyka do odborné přípravy?

Určitě bych byla pro, mnoho mých přátel, psychologů, ani neví, jaké pomůcky mohou neslyšící, nebo nevidomí, používat a neznají ani základní fráze jako je představení, ahoj atd. ve znakovém jazyce, i když je zcela normální znát představení v různých jazycích jako němčina, španělština aj. Tato idea se mnou velmi souzní, jelikož pokud neumí psycholog znakovku, tak je nutné mít u konzultace překladatele a tím to ubírá na autentičnosti samotného rozhovoru, pochopení "jazyku" druhého, i plynulosti. Osobně jsem samouk ASL, plánuji být psycholog v USA, ale pokud bych nakonec zůstala v ČR, tak bych se ráda naučila českou znakovku, ale je to má osobní volba a věřím, že učit se znakovku by mělo být dobrovolné.

Jaké zdroje nebo materiály považujete za užitečné pro přípravu na setkání s Neslyšícími klienty?

Já sleduju Tamtam na Facebooku a Instagramu, sleduji mnoho YouTube kanálů, kde se učí znakovka a také je tam mnoho zajímavých videí od neslyšících tvůrců, např. Neslyšící ženy, ale určitě existují lepší materiály, jen si teď nevzpomenu.

Jsou současné diagnostické nástroje a terapeutické metody přizpůsobeny potřebám Neslyšících? Proč ano/ne?

Většina diagnostických metod je tužka-papír, příp. elektronizované, ale stejný princip, některé metody, např. wais, ale stále používají i mluvené slovo a osobně nevím, jak se toto řeší v praxi, takže určitě záleží od metody k metodě.

Dokážete si představit, jaké můžou být nejčastější komunikační výzvy, kterým mohou odborníci čelit při práci s Neslyšícími klienty?

Dokážu si představit náročnost komunikace, pokud odborník sám neumí znakový jazyk na výborné úrovni, je nutné zařídit překladatele. Už tak je někdy obtížné pochopit význam slov, konativní i denotativní, u mluvících jedinců, ztracení významu v překladu může být velmi závažná záležitost, jelikož je nutné neustále ověřovat, zda si obě strany rozumí.

Jaký vliv má přítomnost tlumočnicka na dynamiku terapeutického sezení?

Může to narušit proces budování vztahu, zvláště pokud osoba daného tlumočnicka nezná, musí si vybudovat důvěru ke dvěma osobám, což může trvat o to déle.

Jaké techniky mohou odborníci použít k usnadnění komunikace s Neslyšícími klienty?

Vím pouze o možnosti tlumočnicka, případně se naučit znakovku, nebo lze poskytovat internetové poradenství pomocí chatu nebo emailu.

Jak odborníci zajišťují důvěrnost a soukromí, zejména když jsou přítomni tlumočníci?

Předpokládám, že jsou vázáni mlčenlivostí.

Tušíte, jak často se odborníci setkávají s problematikou Neslyšících v rámci své profesní praxe?

Neslyšela jsem o nikom, kdo by měl neslyšícího klienta.

Jak hodnotíte podporu a zdroje dostupné na svém pracovišti pro práci s Neslyšícími klienty?

Na mém pracovišti žádná tato podpora neexistuje, nevím, jak to funguje na ostatních.

Jaké jsou rozdíly v přístupu k psychologické péči mezi slyšícími a Neslyšícími klienty?

Možné je mít předsudky vůči Neslyšícím, nebo mít zvýšený soucit, lítost, který může působit nepříjemně na straně Neslyšícího.

Jaká je role technologií, např. video-terapie nebo online terapie, v poskytování psychologické péče Neslyšícím?

Celkově je dle mě super, že se technologie posunuly a toto je možné pro všechny klienty, věřím, že tato možnost je časově méně náročná pro všechny – ale opět je třeba zapojit tlumočnicka, pokud nebude komunikace probíhat psanou formou.

Existují specializované organizace nebo iniciativy zaměřené na podporu psychologů při práci s Neslyšícími?

Neznám je bohužel, pokud vůbec nějaké takové existují...

Jak hodnotíte účinnost terapeutických metod u Neslyšících ve srovnání se slyšícími klienty?

Nečetla jsem žádné studie, ale nemyslím si, že by měly být méně účinné. Podle mě je nejdůležitější vztah psychologa se svým klientem.

Tušíte, jaké speciální přípravy nebo úpravy jsou potřebné před začátkem sezení s Neslyšícím klientem?

Nikdy jsem sezení s neslyšícím neměla, tedy nevím. Mohu pouze odhadnout, že nějakou roli bude hrát to, kdo kde sedí.

Jaký vliv má znalost znakového jazyka terapeuta na vztah s Neslyšícím klientem?

Dokážu si představit, že je to podobný pocit, jako když cizinec zvládne mluvit česky – milé překvapení, může to fungovat jako ice breaker - jak a proč se terapeut naučil znakovku atd., může vytvořit více intimní prostor.

Jaké jsou zkušenosti odborníků s hodnocením psychického stavu Neslyšících klientů?

Nemám bohužel tušení.

Jaké konkrétní úspěchy nebo výzvy zaznamenali odborníci při práci s Neslyšícími klienty?

Opět nemám tušení. Předpokládám, že jednou z výzev by mohla být v nepřítomnosti tlumočnicka nějaká jazyková bariéra.

Jak byste řešila situace, kdy dojde k nedorozumění nebo komunikačnímu problému během sezení?

Nevím, hádám, že je třeba se často ujišťovat, zda bylo vše dobře pochopeno – zeptat se více do hloubky a na vysvětlení vlastními slovy.

Jaký může být vliv kulturního povědomí o komunitě Neslyšících na průběh a výsledky terapie?

Mám pocit, že pokud se v tomto člověk sám od sebe nepohybuje, tak nemá žádné skutečné povědomí, spíše jen domněnky.

Jaké jsou rozdíly v terapeutických přístupech při práci s Neslyšícími dětmi, dospívajícími a dospělými?

Nemám tušení, ale vývojové fáze přináší univerzální krize, které se v kontextu hluchoty mohou odvíjet odlišně nebo v jiné intenzitě.

Jaké postupy byste doporučila pro zlepšení kvality terapeutických sezení s Neslyšícími klienty?

Nemám žádnou zkušenost, takže nemohu posoudit bohužel, určitě celkově větší edukaci pro zvýšení povědomí o neslyšících a s jakými problémy se mohou potýkat.

Jaké znalosti a dovednosti považujete za klíčové pro efektivní práci s Neslyšícími klienty?

Znaková řeč jako nástroj porozumění, strávit čas s neslyšícími (komunitou) a nahlédnout do jejich života.

Jaké jsou Vaše hlavní obavy při představě setkání s Neslyšícím klientem?

Mé největší obavy jsou, že nebudu moci nikdy plně pochopit, jak prožívají svět a to vytvoří propast mezi námi.

Jaký máte názor na potřebu multidisciplinárního přístupu (přítomnost tlumočnicka) při práci s Neslyšícími klienty?

Jsem pro usnadnění komunikace touto formou, celkově jsem zastávce multidisciplinárního přístupu, záleží však na potřebách klienta. Přítomnost třetí osoby může působit nepříjemně.

Jaké specifické etické otázky vyvstávají při práci s Neslyšícími klienty a jak jsou řešeny?

Napadá mě mluvení nepřímě s klientem (mluvení jen na tlumočnicka, mluvení o neslyšícím v třetí osobě), je nutné si toto uvědomit a mluvit přímo s klientem.

Jak plánujete získat podporu nebo konzultace v případě, že budou mít Neslyšícího klienta?

Hledala bych buďto specializovaného supervizora se zkušeností s neslyšícími nebo případně v různých sociálních službách.

Jaké strategie považujete za efektivní při prvním setkání s Neslyšícím klientem?

Představení toho, jak bude proces probíhat spolu s tlumočnickem, předpokládám.

Myslíte si, že psychologická intervence Neslyšících v České republice pokročila dopředu?

Máte např. přehled či porovnání, jaká je situace v zahraničí?

Toto porovnání nemám, jelikož se nezajímám o toto téma v kontextu ČR.

V dotazníku jste uvedla, že jste se setkala se zmínkou o neslyšících během studia, mohla byste porovnat obě fakulty, na kterých jste studovala, kde se k Vám např. dostalo více informací, zda se třeba informace vzájemně vylučovaly atp.?

Setkala jsem se s tímto pouze na Ostravské univerzitě, na Humanitas ne. Šlo o informace ohledně toho, jak postupovat při konzultacích a testování a klienty, kteří mají určitý druh postižení.

Máte nějaké informace o Neslyšících studentech na Vaší fakultě/fakultách? Jak funguje výuka, je zde přítomen tlumočnick, přepisovatel nebo je zde jiná forma bezbariérovosti?

Tuto zkušenost nemám, tedy nevím, jak přesně taková výuka může probíhat.

V dotazníku jste uvedla, že byste pro komunikaci využila český znakový jazyk/ASL, po tom, co byste se jej naučila. Máte to v plánu v blízké budoucnosti? Co Vás k tomu vede?

Vede mě k tomu vlastní přesvědčení, že pokud chce psycholog porozumět klientovi, musí ovládat jeho jazyk, to tedy platí i u toho znakového. Ráda bych pracovala se všemi možnými skupinami a nechci být limitována něčím, co lze relativně jednoduše překonat učením. Momentálně se ASL aktivně učím.

Kdyby za Vámi přišli rodiče s dítětem, kterému právě byla diagnostikována ztráta sluchu, a požádali Vás o pomoc, co byste jim doporučila, jak byste je podpořila?

To je těžké, pokusila bych se je citlivě připravit na to, že se změní směr, který doted' měli naplánovaný, ale že to bude nový směr, který přinese ovoce. Mít postižené dítě je něco, co člověk musí zpracovat - projevila bych jim empatii s náročností situace, chápu, že to je šokující zpráva, ale zároveň je pokusila aspirovat na flexibilitu, tyto obtíže mohou být překonány. Také záleží, zda je vada vrozená, či získaná - zvolila bych aktivnější přístup.

Kdyby se stala situace, že měl přijít Neslyšící s tlumočnickem, tlumočnick by z nějakého důvodu nemohl dorazit, ale Neslyšící by to sezení potřeboval, jak byste takovou situaci řešila?

Vždy bych měla pojistku - stát se může cokoliv a pokusila bych se mít dalšího překladatele po ruce, ale to také není vždy realistické. Pokud by šlo o urgentní situaci a neměla bych tlumočnicka, asi bych klienta vyzvala, aby vyhledal krizové centrum pro sluchově postižené, případně se tam vydala s ním a pokusila se využít služby tam.

Vyvinul se nějak Váš názor na problematiku Neslyšících, když porovnáte získané informace z přednášek/seminářů a konkrétní situaci, kdy jste se setkala s Neslyšícím?

Můj názor byl asi vždy pozitivní, nijak se nevyvinul kromě lepšího chápání problémů, které s postižením sluchu přichází.

Cítíte se dostatečně informován/a o komunitě Neslyšících, specifických komunikace ad.?

Určitě mám co dohánět, ale snažím se číst se číst například facebookové a nebo instagramové stránky, které jsou věnovány osvětě o potížích neslyšících, také sleduji několik YouTube kanálů, které učí znakovou řeč, konkrétně ASL.

Příloha 10: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R10

Věk: 72

Praxe: klinický psycholog, školní psycholog

Délka praxe: 42 let

Studium: FF UK

Dokážete si představit situace, které Neslyšící řeší každý den a které jsou pro nás běžné?

Např. jak se budí, jak ví, že někdo zvoní, jak získávají informace o okolním světě atd.

Ano, dokážu si to představit. Neslyšící lidé často používají vibrační budíky nebo světelné signály, aby se probudili. Místo zvonění dveří mají světelné indikatory nebo vibrační zařízení, které je upozorní, že někdo zvoní. Informace o okolním světě získávají prostřednictvím vizuálních médií, jako jsou titulky, textové zprávy, speciální aplikace nebo tlumočníci do znakového jazyka. Tyto každodenní výzvy ukazují, jak se technologie a inovace mohou přizpůsobit potřebám Neslyšících.

Získal jste během studia na univerzitě nějaké informace o specifikách komunikace s Neslyšícími či jejich kultuře? Byly tyto informace pro Vás užitečné nebo zajímavé?

Ne, během mého studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy jsme žádné takové kurzy zaměřené na komunikaci s Neslyšícími a jejich kulturu neměli. Vše jsem si v průběhu let musel zjišťovat sám, např. u své kolegyně, která se zaměřuje na dlouholetou spolupráci s Neslyšícími. Nebo v různých publikacích o speciální pedagogice.

Jaká je dostupnost odborné literatury a výzkumů zaměřených na problematiku Neslyšících v psychologii?

Obecně je dostupnost literatury v tomto ohledu omezená, oproti tomu v severských zemích je tato literatura mnohem dostupnější. Je velmi málo literatury, která by se zaměřovala na psychologické aspekty života Neslyšících. Mnoho dostupných studií se věnuje obecným psychologickým tématům a nespecifikuje problematiku Neslyšících.

Myslíte si, že kultura a komunita Neslyšících by mohla obohatit Váš život?

Rozhodně ano. Kultura a komunita Neslyšících mají bohatou historii a jedinečné perspektivy, které mohou obohatit život každého, kdo se s nimi setká. Učení se znakovému jazyku a

pochopení jejich kultury mě obohatilo nejen profesně, ale i osobně. Navázal jsem nové přátelství a získal hlubší porozumění různým způsobům komunikace a vnímání světa.

Jaké specifické kurzy nebo školení týkající se Neslyšících jsou součástí vzdělávání psychologů na univerzitách?

My jsme Filozofické fakultě Univerzity Karlovy žádné kurzy zaměřených na problematiku Neslyšících neměli. Ale co tak vím, situace se změnila a nějaké přednášky bývají součástí studijního plánu. Na některých fakultách mají studenti dokonce možnost se přihlásit na kurz českého znakového jazyka.

Jaká je dostupnost odborné literatury a výzkumů zaměřených na problematiku Neslyšících v psychologii?

Myslím si, že se dostupnost odborné literatury a výzkumů zaměřených na problematiku Neslyšících se v posledních letech výrazně zlepšila. Také výrazně díky internetu, díky kterému máme snadnější přístup i k zahraničním zdrojům. V zahraničí jsou na tom ale podstatně lépe, např. v severských zemích, máme se od nich ještě co učit.

Jakým způsobem může být zlepšena informovanost budoucích psychologů o specifických potřebách Neslyšících?

Informovanost budoucích psychologů může být zlepšena zahrnutím více kurzů a seminářů zaměřených na problematiku Neslyšících do kurikula psychologických programů. Praktické zkušenosti, jako jsou stáže a praxe v organizacích pracujících s Neslyšícími, jsou také klíčové. Podpora výzkumu a šíření jeho výsledků mezi odbornou veřejnost, stejně jako dostupnost informačních materiálů a příruček, může také významně přispět k lepší informovanosti.

Jaký máte názor na dostupnost supervizí nebo mentorských programů zaměřených na práci s Neslyšícími?

Dostupnost supervizí a mentorských programů zaměřených na práci s Neslyšícími je klíčová pro zajištění kvalitní péče. Bohužel o mnoho takových programech nevím. Já to mám jednoduché, v případě potřeby bych mohl požádat svou kolegyni.

Jaký máte názor na začlenění výuky znakového jazyka do jejich odborné přípravy?

Začlenění výuky znakového jazyka do odborné přípravy psychologů považuji za důležité. Znalost znakového jazyka zvyšuje schopnost komunikace s Neslyšícími klienty a zlepšuje efektivitu terapeutického procesu. Je to také projev respektu k této komunitě a jejich potřebám.

Myslím si, že základní úroveň znakového jazyka by měla být součástí každého psychologického programu.

Jaké zdroje nebo materiály považujete za užitečné pro přípravu na setkání s Neslyšícími klienty?

Asi nějaké publikace ze speciální pedagogiky by mohly být užitečné, případně nějaké články z prostředí severských zemí či Ameriky, tam je toto téma také rozsáhle zpracované.

Jsou současné diagnostické nástroje a terapeutické metody přizpůsobeny potřebám Neslyšících?

Některé standardizované testy a techniky nemusí být vhodné pro Neslyšící kvůli jazykovým a kulturním rozdílům. Je důležité vyvíjet metody, které zohledňují specifické potřeby Neslyšících klientů, například testy přizpůsobené pro použití se znakovým jazykem

Dokážete si představit, jaké mohou být nejčastější komunikační výzvy, kterým odborníci čelí při práci s Neslyšícími klienty?

Nejčastější komunikační výzvy zahrnují nejspíš nedorozumění kvůli rozdílům v jazyce, obtíže při vyjádření složitých emocionálních stavů ve znakovém jazyce a potřebu tlumočnicka, což může ovlivnit dynamiku terapeutického sezení. Důležité je také zajistit, aby odborník rozuměl kulturním specifikám komunity Neslyšících.

Jaký vliv má přítomnost tlumočnicka na dynamiku terapeutického sezení?

Přítomnost tlumočnicka může mít významný vliv na dynamiku sezení. Tlumočnick může pomoci překlenout jazykovou bariéru a umožnit přesnější a plynulejší komunikaci. Na druhé straně může přítomnost třetí osoby ovlivnit intimitu a důvěrnost terapeutického vztahu. Je důležité, aby tlumočnick byl profesionální a zkušený, aby minimalizoval potenciální rušení a zajistil důvěrnost informací.

Jaké techniky mohou odborníci použít pro usnadnění komunikace s Neslyšícími klienty?

Odborníci mohou použít několik technik, jako je naučení se základních znaků znakového jazyka, udržování očního kontaktu, používání vizuálních pomůcek a gest, mluvení pomalu a jasně, a zajištění dobrého osvětlení v místnosti. Je také užitečné používat písemné materiály a technologie, jako jsou textové zprávy nebo aplikace pro překlad znakového jazyka.

Jak odborníci zajišťují důvěrnost a soukromí, zejména když jsou přítomni tlumočnicki?

Třeba tím že vybírají kvalifikované a profesionální tlumočníky, kteří jsou vázáni etickými pravidly a mají povinnost zachovávat mlčenlivost. Před začátkem sezení je důležité stanovit pravidla týkající se důvěrnosti a vysvětlit klientovi, jak bude zacházeno s jeho informacemi. Může být také užitečné provádět sezení v soukromém a klidném prostředí, aby byla zajištěna maximální důvěrnost.

Tušíte, jak často se odborníci setkávají s problematikou Neslyšících v rámci své profesní praxe?

Tuším, že zas tak často ne. Sám mám jen jednu kolegyni, která pracuje s Neslyšícími. Samozřejmě je to dáno nějakou geografickou lokalitou, kdy ve větších městech může být tato pravděpodobnost vyšší.

Jaké jsou rozdíly v přístupu k psychologické péči mezi slyšícími a Neslyšícími klienty?

Rozdíly v přístupu k psychologické péči mezi slyšícími a Neslyšícími klienty zahrnují potřebu přizpůsobit komunikaci, například používáním znakového jazyka nebo tlumočníka. Neslyšící klienti mohou mít také odlišné kulturní a sociální kontexty, které je třeba brát v úvahu. Důležité je zajistit, aby terapeutické metody a diagnostické nástroje byly vhodné a přizpůsobené jejich potřebám.

Jak hodnotíte účinnost terapeutických metod u Neslyšících ve srovnání se slyšícími klienty?

Účinnost terapeutických metod u Neslyšících může být srovnatelná se slyšícími klienty, pokud jsou metody přizpůsobeny jejich specifickým potřebám. Je důležité používat vhodné komunikační techniky a zajistit, aby byly terapeutické nástroje a přístupy kulturně a jazykově přístupné. Když jsou tyto faktory zohledněny, může být terapie velmi účinná.

Tušíte, jaké speciální přípravy nebo úpravy jsou potřebné před začátkem sezení s Neslyšícím klientem?

Kvalifikovaný tlumočník, dobré osvětlení, minimalizování nějakých rušivých elementů. Případně příprava vizuálních pomůcek. Asi by bylo vhodné diskutovat s klientem o jeho očekávání a potřebách.

Jaký vliv má znalost znakového jazyka terapeuta na vztah s Neslyšícím klientem?

Znalost znakového jazyka terapeuta může mít velmi pozitivní vliv na vztah s Neslyšícím klientem. Přímá komunikace bez potřeby tlumočníka může zvýšit důvěru a intimitu

terapeutického vztahu. Klient se může cítit více pochopen a respektován, což může zlepšit efektivitu terapie. Navíc to umožňuje flexibilnější a rychlejší komunikaci během sezení.

Jaké jsou zkušenosti odborníků s hodnocením psychického stavu Neslyšících klientů?

Hodnocení psychického stavu Neslyšících klientů může být náročné kvůli jazykovým a kulturním rozdílům. Odborníci musí být citliví k těmto rozdílům a používat vhodné diagnostické nástroje. Je důležité zapojit vizuální a hmatové metody hodnocení a zajistit, aby byl tlumočnick kvalifikovaný a zkušený.

Jaké konkrétní výzvy mohou odborníci řešit při práci s Neslyšícími klienty?

Konkrétní výzvy zahrnují jazykové bariéry, kulturní rozdíly, potřebu tlumočnicka a přizpůsobení terapeutických metod. Odborníci se musí také vypořádat s nedostatečně přizpůsobenými diagnostickými nástroji a nedostatkem školení v této oblasti. Je důležité být flexibilní a kreativní při hledání způsobů, jak překonat tyto výzvy a zajistit efektivní komunikaci.

Jak byste řešila situace, kdy dojde k nedorozumění nebo komunikačnímu problému během sezení?

V případě nedorozumění nebo komunikačního problému je důležité zachovat klid a trpělivost. Můžete zkusit situaci vysvětlit pomocí jiných prostředků, například písemně nebo vizuálně. Je také užitečné mít po ruce papír a tužku pro rychlé poznámky. Pokud je přítomen tlumočnick, můžete se obrátit na něj pro objasnění. Důležité je také poskytnout klientovi prostor pro vyjádření a potvrdit, že jste správně pochopili jeho sdělení.

Jaký může být vliv kulturního povědomí o komunitě Neslyšících na průběh a výsledky terapie?

Kulturní povědomí o komunitě Neslyšících může výrazně ovlivnit průběh a výsledky terapie. Pochopení kulturních specifik, hodnot a způsobů komunikace této komunity umožňuje terapeutovi lépe porozumět klientovým potřebám a zkušenostem. To může zvýšit důvěru a spolupráci mezi terapeutem a klientem a zlepšit efektivitu terapeutického procesu.

Jaké postupy byste doporučil pro zlepšení kvality terapeutických sezení s Neslyšícími klienty?

Pro zlepšení kvality terapeutických sezení s Neslyšícími klienty bych doporučil několik postupů. Za prvé, naučit se základy znakového jazyka a neustále se v něm zlepšovat. Za druhé, zajistit přítomnost kvalifikovaného tlumočnicka, pokud terapeut znakový jazyk neovládá. Dále

je důležité vytvářet inkluzivní a respektující prostředí, používat vizuální pomůcky a technologie a neustále se vzdělávat o specifických potřebách Neslyšících.

Jaké znalosti a dovednosti považujete za klíčové pro efektivní práci s Neslyšícími klienty?

Klíčové znalosti a dovednosti určitě zahrnují znalost znakového jazyka, porozumění kulturním specifikám komunity Neslyšících, schopnost používat vizuální a hmatové komunikační techniky a citlivost k potřebám klienta. Důležité je také mít schopnost přizpůsobit terapeutické metody a diagnostické nástroje a být ochoten neustále se vzdělávat a zlepšovat své dovednosti.

Jaké jsou Vaše hlavní obavy při představě setkání s Neslyšícím klientem?

Moje hlavní obavy zahrnují možné komunikační bariéry a nedorozumění, zejména pokud bych neměl přístup k tlumočnickovi. Sám český znakový jazyk neovládám. Také mě znepokojuje, zda budu schopen efektivně přizpůsobit terapeutické metody a zajistit, aby se klient cítil pohodlně a pochopen. Důležité je být připravený a mít přístup k potřebným zdrojům a podpoře.

Jaké specifické etické otázky vyvstávají při práci s Neslyšícími klienty a jak jsou řešeny?

Specifické etické otázky zahrnují zajištění důvěrnosti a soukromí, zejména když je přítomen tlumočnick, a respektování kulturních a jazykových specifik klienta. Tyto otázky jsou řešeny tím, že se používají kvalifikovaní a profesionální tlumočníci, kteří jsou vázáni etickými pravidly. Je také důležité, aby terapeut byl citlivý k potřebám klienta a zajišťoval, že všechny postupy jsou transparentní a respektující.

Jak byste plánoval získat podporu nebo konzultace v případě, že budete mít Neslyšícího klienta?

Určitě bych se obrátil na svou kolegyni.

Myslíte si, že psychologická intervence Neslyšících v České republice pokročila dopředu? Máte např. přehled či porovnání, jaká je situace v zahraničí?

Ano, myslím si, že psychologická intervence Neslyšících v České republice pokročila dopředu. Existuje více zdrojů a podpory, a psychologové jsou lépe informováni o specifických potřebách Neslyšících klientů. V zahraničí, například v USA a ve Skandinávii, jsou často dostupné specializované služby a organizace, které poskytují komplexní péči Neslyšícím. Přestože jsme udělali pokrok, stále je prostor pro zlepšení a inspiraci ze zahraničních modelů péče.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výzkumný soubor46

Tabulka 2: Použitá komunikační platforma a délka rozhovorů46

Seznam obrázků

Obrázek 1: Podmínky členství v komunitě Neslyšících.....18

Seznam grafů

Graf 1: Respondenti.....	40
Graf 2: Věk studentů psychologie.....	41
Graf 3: Věk aktivních psychologů.....	41

Seznam příloh

Příloha 1: Rozhovor s respondentem – student psychologie R1

Příloha 2: Rozhovor s respondentem – student psychologie R2

Příloha 3: Rozhovor s respondentem – student psychologie R3

Příloha 4: Rozhovor s respondentem – student psychologie R4

Příloha 5: Rozhovor s respondentem – student psychologie R5

Příloha 6: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R6

Příloha 7: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R7

Příloha 8: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R8

Příloha 9: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R9

Příloha 10: Rozhovor s respondentem – aktivní psycholog R10